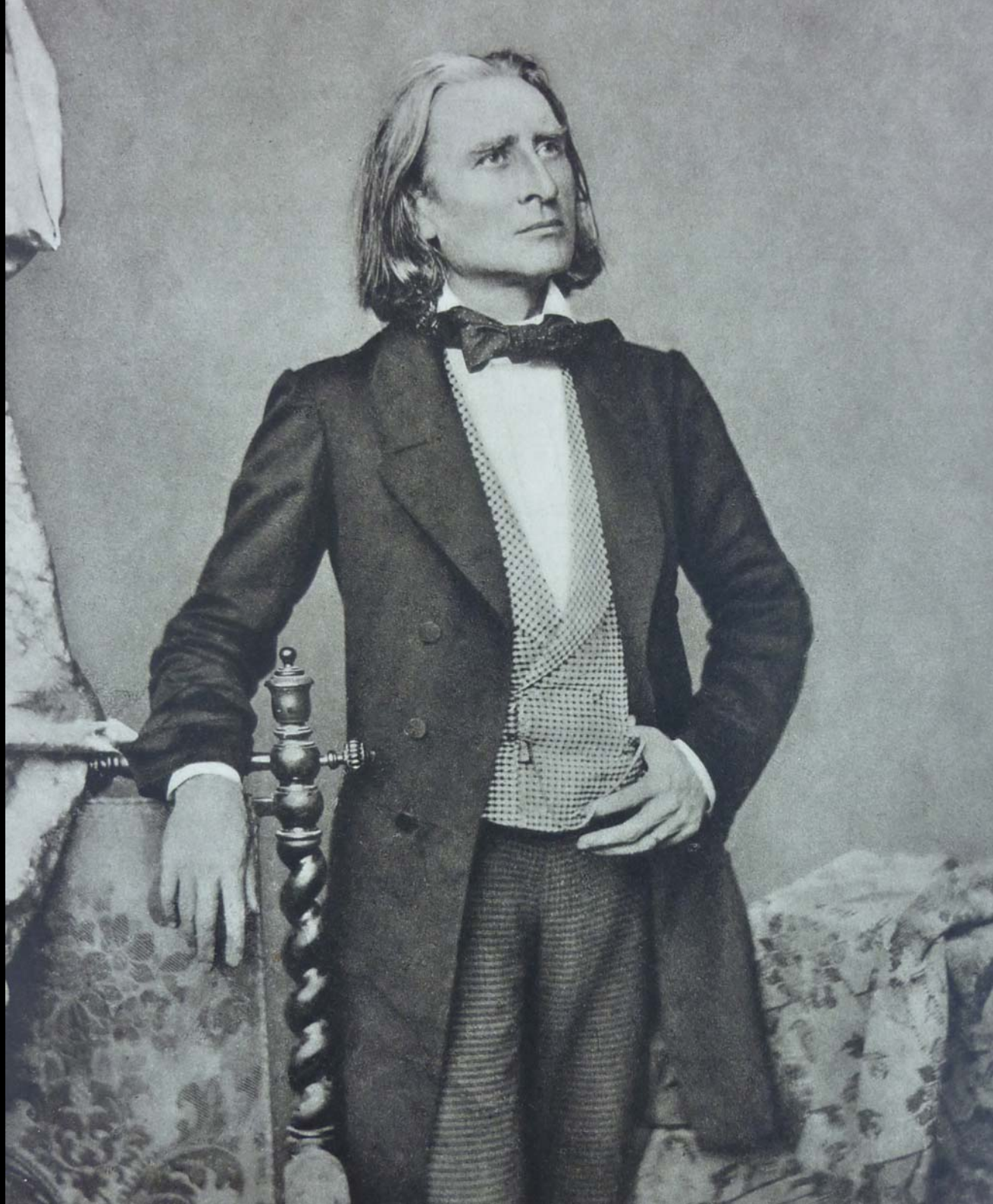

FRANZ
LISZT
– glazbeni
vladar Europe

durda otržan

Dječak Franz Liszt (1811.-1886.) osvojio je Europu na juriš i tako ponovio Mozartov zvjezdani uspon čuda od djeteta, ali je potom izbjegao Mozartov mukotrpan put borbe za opstanak jer je već u devetoj godini života dobio stipendiju koja mu je omogućila neometano bavljenje glazbom.

Roditelji shvaćaju da su u sinu dobili dar s neba i posvećuju cjelokupni svoj život obitelji Franzovom napretku. Radi njega obitelj se i preselila u Beč da ga podučava Czerny, a desetogodišnjak pobjeđuje Beethovena, Salierija i samog Czernyja na natjecanju na kojem je izabran između pedeset skladatelja da sklada „Varijacije na Diabellijevu temu“. Dakle, u Beču mu nitko više nije bio ravan kad mu je bilo tek deset godina.

Već je tada Lisztova slava bila nepojmljiva. Godine 1824. Liszt svira pred engleskim kraljem Đurom IV. i osvaja još jednu prijestolnicu. Potom mu je i Pariz doslovno pao pred noge. Bogatstvo koji stječe čuva i naučit će čuvati svoju financijsku neovisnost. Ali ne i bogatstvo zdravlja. Europske turneje uzet će danak, kako sinu, tako i ocu. Franzu su preporučene toplice i šesnaestogodišnjak odlazi u lječilište u Boulogne, ali otac umire od tifoidne groznice navršivši tek 51. godinu.

Time je završila prva karijera Franza Liszta, karijera europske zvijezde - prvog glazbenog superstara. Iz toga Liszt izvlači pouku i ne želi više profanirati glazbenu umjetnost zabavljajući okrunjene glave i imućne industrijalce, i tako se već u ranoj mladosti posvetio podučavanju u Parizu. Tu upoznaje za njega životno novi element - eros i nesretnu ljubav. Djevojka za kojom je čeznuo udala se protiv svoje volje, a on je se sjetio

mного godina kasnije pišući svoju oporuku, a ta ljubav kao da nikada nije ni dozvolila da neka druga žena doista zaposjedne njegovo srce. Tu se začimje njegova „karijera“ velikog ženoljupca, koja je možda bila više izražavanje nezadovoljstva gubitkom prve ljubavi, negoli žeđ za novom.

U prijelaznim, kritičnim fazama Lisztova života, vidljiva je potreba da prije novog koraka poduzme korjenitu preobrazbu cjeline svog života time što mijenja stav prema svojim ciljevima, i to se pretvara u pogonsku nužnost u Lisztovom stvaranju i karijeri. Za napredak u umjetničkom i socijalnom, potreban je prvenstveno korak naprijed u vlastitom intelektualnom i moralnom razvoju. Tako je skidao košuljice i ostvarivao višestruke karijere tijekom života. Revolucija u Francuskoj 1830. godine pobudila je u njemu humanizam i filantropiju, jer Franz Liszt je bio duh velike moralne snage, inspirator svim muzičarima svoje epohe, inicijator najboljih događanja diljem Europe, takoreći, muza duha vremena, plemenit u najviteškijem smislu te riječi. Uživao je da ga osvaja tuđa nadarenost. Berlioz je oduševljeno odveo na ručak upoznavši njegovu orkestralnu vještinu, Paganini ga je duboko inspirirao, kao čovjek, i kao svirač. Liszt je davao svijetu natrag sve što je sâm od svijeta primio. Tražio je društvo sličnih sebi, društvo velikih talenata.

Lisztova glazba nije bila onako prijateljska slušatelju kao što je bila intimnija glazba Chopina, Schuberta ili Schumanna. Ali je bila veličanstvena i nitko je nije mogao doseći. U Lisztovoj dvadesetoj godini, 1831. godine, dolazi jedan drugi vršnjak u Pariz, Frederic Chopin. I što je Lisztovo društvo reklo? Evo genija! A u društvo ga je uveo Liszt, pribavio mu klavir i osigurao prvi koncert.

Vrlo prirodno i organski, Lisztova se filantropija u njegovim dvadesetim godinama, kada se okončava prva zrelost, reflektirala u očinstvu. Oženio je groficu d'Agoult i dobio troje djece, dvije kćeri, Cosimu i Blondine, te sina Daniela. Kako se brzo zaljubio, tako se i brzo odljubio, razveo se i djecu povjerio majci. Kao da ga je prva ljubav uklela, nikada nije doživio pravo ostvarenje kućne sreće, a djecu će zamesti vjetar sudbine koja će Lisztu kroz njih zadati najteže udarce.

Nakon toga, Liszt, kojemu je tada tek 27. godina, okreće se sebi, svojem glazbenom sazrijevanju i gradi viziju svoje individualnosti u javnosti. Cjelovit kakav je, stvara oblik nastupa kao nitko prije njega. Možda ponukan rapsodičnim karakterom mađarskog folklor, ne samo da sklada i izvodi vlastite rapsodije već stvara „recital“, oblik ispovijedanog, pripovjedačkog nastupa jednog pjesnika, kako je to rapsodija prvobitno u grčkoj kulturi i bila. Ponovo je proputovao gotovo cijeli kontinent (koncert u Zagrebu imao je 27. srpnja 1846. godine.), ovoga puta čak do Turske i Rusije. Vještina s novcem ga je nagnala da izmisli profesiju koja je danas sveprisutna u *show-businessu*. Pribavio si je osobnog agenta - *managera*, a vodio je svoje novčane transakcije poput kakvog industrijalca. Doslovno je dirigirao umjetničkim i glazbenim životom Europe.

Od 1847. godine trajnije boravi u Weimaru gdje je već prije bio imenovan *Kapellmeister Extraordinaire* na dvoru - osobom zaduženom za skladanje i sveukupni glazbeni život. Njegova je slava dostigla neslućene visine i baš tada on prekida svoju karijeru putujućeg virtuozu i okreće se komponiranju. U tome mu je značajni poticaj dala i poljska princeza Carolyne zu Sayn-Wittgenstein koju je prethodno te godine upoznao

tijekom koncerta u Kijevu i s kojom će ostati u trajnoj vezi. U Weimaru je tada još sve govorilo o Goetheu i Schilleru. Bach je ondje skladao „Francuske suite“, Cranach je naslikao sve važne ljude Europe, a stoljeća su od Weimara satkala virtualni hram vidljiv svakoj osjetljivijoj duši. U krčmi na gradskom trgu na zidovima su pisali stihovi iz Fausta. Franz Liszt smjelo je kročio i smjestio se na europski Parnas i tamo će boraviti gotovo dvadeset godina, ravnajući strujama romantizma i usponima i uspjesima muzičara njegove epohe.

Nevjerojatan je Lisztov entuzijizam tih godina. Postavio je čak 11 opera, dirigirao nebrojena djela suvremenika, skladao orkestralni korpus onoga što je započeo klavirskim recitalima - simfonijske pjesme. Potpomogao je Wagnerov uspon, uz gubitak kćeri Cosime, jer je tako doživio njenu vezu s Wagnerom. Bayreuth je Wagnerov pokušaj da oponaša tasta, ali Wagneru je trebalo odobravanje i divljenje publike, Lisztu nije.

U Weimar se hodočastilo od 1842. do 1859. godine, da bi se stvaralo. Njega je pak bilo teško slijediti. Clara Schumann nije neke njegove skladbe mogla izvesti, a Eduard Hanslick je nazvao Lisztovu „Sonatu u h-molu“, beznadnom. Liszt je skladao kako je čuo, a svirao kako je samo on mogao.

A baš kao i na svakom dvoru u životu, a ne u bajci, postoje neprijatelji i postoje nesmiljeni udarci sudbine. Koliko je Wagner bio koristoljubiv u pogledu veze sa Lisztom i Cosimom, znao je samo on, ali da je susjedna baronija koja je nastajala u Bayreuthu donijela Lisztu kao čovjeku puno tuge i nesreće, to je bjelodano. To što je Cosima ostavila Hansa von Büllowa i prebjegla Wagneru, Liszt nije nikada prebolio, ne zbog

građanskog morala, ta on je bio iznad toga, već zbog toga što je Hans von Büllow bio dobar čovjek, odan prijatelj i lijepa duša, dok je Richard Wagner bio nešto sasvim drugo.

Donekle je to Liszta potaklo da ode sa mjesta *Kapellmeistera* nadvojvodinog dvora. U pravi čas, jer sljedeća je 1860. godina bila početak velikih nesreća. U istoj dobi kad i njegovog oca, zadesili su ga teški udarci sudbine. Umro mu je sin Daniel, Papa je odbio razvod njegove poljske princeze, a ubrzo potom umire i kći Blondine. Ostavši bez svih, Franz Liszt postaje sam, hodočasnik koji putuje u posljednje utočište - Rim. Shrvan gubitkom svega što je imao povjerava se duhovnom svijetu. I umjetnosti.

„Godine hodočašća“, simboličan je naslov njegova života i istina sutona njegove vladavine. Satisfakcija dolazi iz europske prijestolnice kao finalna potvrda da je najveći: Hanslick okreće ploču osjetivši da je bio na krivom putu i proglašava Liszta počasnim predsjednikom glazbenog žirija na Svjetskoj izložbi. Vertikala društvenog priznanja i slave na vrhu i osobne patnje i nesreće na dnu, rastegla se kao nikada do tada. Liszt napušta nesuđenu družicu, princezu Karolinu, koja odbija napustiti Rim, sklada veličanstvena oratorijska djela i sada i on postaje hodočasnik u Weimar da bi drugim hodočasnici udijelio blagoslov svoga umijeća.

Rim, Weimar i Budimpešt postaju reducirani prostor Lisztova djelovanja. U Weimar odlazi stalno i drži majstorske tečajeve. U Bayreuth tek povremeno: čuti praizvedbu „Ringa“ i „Parsifala“. Možda je Wagneru pisanje „Parsifala“ donijelo prosvjetljenje kad je prikaz o iskupitelju posvetio Lisztu, jer u najmanju ruku, da Liszt nije Wagnerov opus preradio za klavir, kako bi ga se moglo nesmetano izvoditi u salonima diljem

Europe, teško da bi Wagnera čekala onakva slava. Nakon Wagnerove smrti, Cosima je posve odgurnula Liszta, a pokušaj posvajanja njegovog mrtvog tijela tijekom festivalske svečanosti u Bayreuthu samo pokazuje da nije bila dorasla ni muževljevom ni očevu svijetu.

Lisztovo je europejstvo bilo spontano. Europa je tada bila „veliko dvorište“ s voćnjacima, parkovima, vilama i dvorcima i svaki je pedalj tog „imanja“ poznao, jer mu je poznao značenje i smisao. Kretao se kontinentom poput velikaša koji obilazi imanja, nagrađuje vrijedne radnike, upravlja dobicima i gubicima i osniva nove zadruge, kupuje nova postrojenja, poduzima sve da njegovo (umjetničko) kraljevstvo prosperira. Zaustavlja se u Luxembourgu, u lipnju 1886. godine, i tamo svira svoj posljednji recital. Prorok kakav je bio, zaustavio se, kao zadnji vladar Europe kulture u gradu u kojem će započeti Europa politike na tragu EU. Poput babice, priredio je svoj zadnji koncert u gradu u kojem će se desetak dana kasnije, 29. lipnja roditi jedan drugi Robert Schuman, osnivač Europske unije.

I na kraju vratio se u Weimar, „svoju“ prijestolnicu, da spokojno ode sa ovoga svijeta, u srpnju kad cvatu bogate aleje ruža pred dvorom u Goethe-parku. Kad labudovi traže sjenu ispod kraljevskoga mosta sklanjajući se gakanju pataka koje uznemiruju potok. Kada vrbe dugim grančicama oplakuju Shakespeareov spomenik na putu u „Römische Haus“, vilu u rimskom stilu Johanna Wofganga Goethea, a u dubokom hladu egzotičnih pinija i smreka, bijeli se prijateljska, obla vila Franza Liszta, najplemenitijeg europskog duha kraljevske pokrajine Thüningije koja je u njegovoj eri dostigla ispunjenje sna o slobodi i ljepoti.